

Analiza islamskog gledišta u pogledu nekih krivih stajališta o ženi

Uvod

Islam kao posljednja nebeska religija koja je spuštena s ciljem sveopćeg upućivanja kada razmatra pitanje stvaranja žene i muškarca oboje motri u kontekstu jedne prirode bez bilo kakvoga podvajanja između njih dvoga. U Kur'anu se o tome kaže: " [...] koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio" (Kur'an, Al-Nisā:1). Naspram ovakvoga stajališta u nekim djelima koja se odnose na ranije religijske pravce, pa čak i u nekim nebeskim religijama, smatralo se da je žena stvorena od prostije materije nego li muškarac ili da je stvorena od Ademova lijevoga rebra. Dočim Kur'an kaže: „O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji je kod Allaha onaj koji ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije mu skriveno ništa" (Kur'an, Al-Hu urāt:13).

Osim toga u povijesti su postojale neke teorije koje omalovažavaju ženu, a čiji se utjecaji još uvijek mogu vidjeti u izrekama nekih naroda i koje su ostavile neželjeni trag i u svjetskoj :književnosti. U ovom radu će se ukratko razmotriti neka od sljedećih gledišta

Princip jedinstva vrste .1

Jedan temeljiti humanistički pristup princip „jedinstva vrste“ između žene i muškarca smatra osnovnim i najsveobuhvatnijim principom u valoriziranju vrijednosti ženskog i muškog pola; zbilja je to koja nadilazi kriterij „spolnosti“ i na toj ravni ne postoji razlika između ženskog i muškog pola. Ono što određuje identitet čovjeku kao biću jeste upravo ta zbilja koju zovemo „sebstvo“ (xod) ili „ja“ (man). To je duša (nafs) čovjekova koja, prema tumačenju islamskih teozofa, predstavlja jednu od nadosjetilnih kategorija i prosti ne djeljivi i neraščlanjivi element. Ta duša u punini svoje nadosjetilnosti i ne djeljivosti ipak ima raznovrsna očitovanja koja se mogu objelodaniti ili ostati zakrivena u zavisnosti od različitih kontekstā. Sa aspekta ove zbilje

žena i muškarac su istovjetni, nema nikakve razlike među njima i oboje su opredmećenje ove „vrste“ koja jeste ademovska zbilja. Fenomen „spolnosti“ i u kontekstu toga razlika između žene i muškarca je akcidentalna kategorija koja je izvan onoga što jeste bit i zbilja njih dvoga. Spolne razlike i razlike koje postoje u tjelesnoj konstituciji između njih dvoje, pa čak i neke instiktivne razlike koje se uočavaju između žene i muškarca, sve one predstavljaju kategorije koje su izvan ademovske i suštine čovjeka kao vrste i po prirodi stvari ne ulaze u sferu prosudbi koje govore o ljudskoj sušastvenosti žene i muškarca. Nikada razlike pravne prirode ne mogu biti argument niti dokaz u prilog postojanju razlikā u pogledu ljudskoga identiteta „ženskog .“pola“ i „muškog pola

Osvrt na neke ponižavajuće teorije o ženi .2

Nažalost, neke pogrešne teorije o ženi našle su svoj put prodora u društvene zajednice. Neke od tih teorija bile su zastupljene i prije pojave islama, dok su neke aktualizirane upravo u ovome vremenu u nekim naučavanjima. U nastavku ćemo, posebno uvažavajući ženski dio čitateljstva .ovoga časopisa, ukratko razmotriti neka stajališta sa aspekta islamske i kur'anske logike

Prva pogrešna teorija: Biće žene ekvivalentno je zlu i navodi na grijeh

U nekim djelima, što je veoma žalosno, kaže se da je žena elemenat grijeha i da iz njenog bića istječu zlo i sotoniska došaptavanja. U biti, neke ekstremne teorije ženu nazivaju „malim sotonom“ i zastupaju stajalište da je u svaki grijeh i zločin kojeg počini muškarac upletena žena. Na temelju toga muškarac je prikazivan kao neko suštinom čist od grijeha dočim je žena bila faktorom „uvlačenja“ muškarca u grijeh. Naime, zagovornici ove teorije smatrali su da šejtan, odnosno sotona, nema izravni pristup biću muškarca nego posredstvom žene koja zavodi muškarce. Drugim riječima kazano, sotona zavede ženu, a ona muškarca! Čak se u nekim veoma raširenim izrekama kaže kako je hazreti Adem zbog žene nasjeo šejtanskim obmanama te je istjeran iz Dženneta vječne sreće; prvo je šejtan zaveo Havu da bi potom Hava zavela Adema! Štaviše u nekim se djelima navodi da se šejtan nakon što je istjeran, u liku zmije !vratio u Džennet, zaveo Havu, a ona nagovorila Adema da kuša plod sa zabranjenog drveta

:Analiza

Ova je teorija u korjenu neispravna. Kur'an Časni kao posljednji objavljeni ne iskrivljeni sveti

tekst koji korigira devijacije koje su prodrle u nebeske Knjige prije njega, prvo razmatra pripovijest Ademova i Havina izгона iz Dženneta, ali nikada ne izričući gore navedeni stav. Kur'an govori o oboma i donoseći dualni oblik zamjenice ili glagola stavlja do znanja da se obraća i Ademu i Havi. Nakon što su Adem i njegova družbenica nastanjeni u Džennetu i nakon što se odigrala šejtanska obmana, Kur'an o tome ovako kaže: „I šejtan njima dvoma počeo bajati“ (Kur'an, Al-A'rāf:20); „i na prevaru zavede njih dvoje“ (Kur'an, Ibid:22); „i zaklinjaše se njima dvoma: 'Ja sam vam, zaista, savjetnik iskreni!'“ (Kur'an, Ibid:21). Na osnovu kazanoga, ova teorija i stajališta koja se iznose u nekim djelima, a pripisuju se .islamu nemaju nikakva čvrsta uporišta ni utemeljenja

Druga pogrešna teorija: Žena je lišena duhovnih predispozicija i nema sposobnost dosezanja duhovnih postaja

Ova ponižavajuća teorija o tome da žena nema duhovne predispozicije ide dotle da kaže: ženi nema puta u Džennet budući da ona ne može prevaljivati duhovne postaje i samim tim ne može !dosegnuti bliskost s Bogom onako kako to mogu muškarci

:Analiza

I ova teorija je pogrešna iz temelja. Uvidom u brojne kur'anske ajete koji govore o onosvjetoj nagradi i Božijoj bliskosti zapaža se da spolnost ne igra nikakvu ulogu u toj sferi. Kriteriji vrednovanja su vjerovanje (īmān) i djelo, jedino to! Sa druge strane, Kur'an Časni povijesnu scenu ljudskog roda nije namijenio samo muškim junacima, nego spominje znamenite muškarce ali i znamenite žene; spominje, također, pokvarene muškarce, ali i pokvarene žene. Sa jedne strane, veličanstvenim spomenom govori o suprugama Adema i Ibrahima, Musaovoj i Isaovoj majci, Asiji, faraonovoj supruzi, a sa druge kao nečasne žene spominje supruge Nuha i Luta nevjernice i nezahvalnice. Islamska povijest prepuna je velikih ženā. Kao primjer: malo je koji muškarac dostigao stepen hazreti Hatidže. Svi s poštovanjem upiru pogled na uzvišene položaje hazreti Zehre, nazvane „očeva majka“ i hazreti Zejneb, „damu“ plemena Benu Hašim. Također, kada se govori o duhovnim predispozicijama žene ova se tema treba precizno i detaljno razraditi. Gnostici smatraju da se čovjekovo duhovno kretanje stazom upotpunjenja u : (pravcu svetoga Bića ostvaruje kroz četiri putovanja (Asfār-e arba'e

Prvo putovanje: Kretanje od stvorenjā (xalq) ka Istinitom (Haqq); tj putnik – salik započinje svoj .put od stvorenja u pravcu Boga

Drugo putovanje: Kretanje od Istinitog ka Istinitom; prepuno je zavoja i krivina. Na tom putu more Božanskih imena i svojstava preplavi čovjeka toliko da je on prema riječima ajetollaha .Amolija iz beskrajnog utopljen u beskrajno

Treće putovanje: Kretanje od Istinitog ka stvorenju, sa Istinitim (sa spoznajom Boga-op. prev.). Na ovom stupnju sve što vidi salik motri „okom Boga,“ a ne vlastitim okom ili kako je objašnjeno u hadisu kudsi: Moj rob Mi se ne prestaje približavati dobrovoljnim pobožnim činima sve dok ga Ja ne zavolim, a kada ga Ja zavolim, Ja bivam sluh kojim on čuje, vid kojim .on vidi, ruka kojom on hvata i noga kojom on hita

Četvrto putovanje: Kretanje među stvorenjima sa Istinitim. Zemno putovanje sa božanskim nurom u izvjesnoj mjeri praćeno vlastito odabranim udaljavanjem, kada salik, premda među ljudima (xalq) sve motri Božanskim svjetlom; tj. vraća se među ljude kako bi ih upućivao. Ovo je duhovno konačište potpunih. Žene na temelju svoga duhovnoga, ljudskoga fitreta mogu proputovati sva četiri putovanja (Asfār-e arba'e). Naravno, ima mišljenja da žena može realizirati samo dva prva putovanja; neki, pak, smatraju da je četvrto putovanje- kretanje među stvorenjima sa Istinitim - odgovornost koju jedino Poslanik može podnijeti, dakle smatraju muškarca prikladnijim u tom smislu, dočim nije tako. Principijelno, kur'ansko obraćanje i religijski putokazi islamskih velikana koji se odnose na tevhid, vjerovjesništvo, proživljenje, vjerovanje, sve je to upućeno ljudskoj vrsti. Sve su odredbe jednake u odnosu na ženski, odnosno muški pol i „razlike“ u ovom domenu su jedno potpuno besmisleno pitanje. To stoga što su pitanja vjerovanja i ubjeđenja izravno povezana sa „sebstvom“ i „egom“ čovjeka kao jedan nerazmrsiv čvor. I pošto na toj ravni nema nikakve razlike besmisleno je, primjera radi, da se razlikuje onaj poželjni, traženi oblik vjerovanja u Allaha kod jedne žene i jednog muškarca! Na temelju kur'anskog oslovljavanja gdje je u 65 slučajeva upotrijebljena riječ „čovjek“ (ensān) nedvojbeno je jasno da na humanističkoj ravni i kada je riječ o najtemeljnijim vrijednostima, tj. o uvjerenjima nema nikakve mogućnosti za diskriminaciju polova. Suštinski aspekt božanskih ajeta i svetoga Zakona jeste upravo ademovska ljudska zbilja, a ne njegova spolnost. U ovoj sferi ne rasa i ne boja kože, niti etnička pripadnost nemaju nikakva udjela u ljudskom aspektu čovjeka, ni u polu kojem pripada. Prema tome, kada se radi o predispozicijama za „četiri putovanja“ u tom pogledu nema nikakve razlike između žene i muškarca. Čak je i dosezanje uzvišenih duhovnih položaja bilo moguće ne samo ženama s početaka islama, kao hazreti Fatimi, već su i neke druge žene dostigle zvanje „učitelja“. Prema riječima Ejnulkuzata Hamadanija: Jedna skupina ženā držale su vaz i muškarcima i ženama; kao Rabija Adevijja čijim predavanjima je prisustvovao jedan od velikana prethodnih generacija, Sufijan Sevri.

Spomenut ćemo još neke, kao Šo'ovane Ablije, Bahrije, Aiše Nišaburi, Fatimu, kćerku Kettanija ... (Hamadānī, 'Eynol-Qozzāt, Šakwā al-ġarīb, 1360: 54-55). Supruga Ebu Seid Ebul-Hajra (V.st. po hidžri) zaogrtala je svoje muride hrkom (Abū Sa'īd Abol-Xeyr, Mohammad ebn Monawwar, Asrārot-tawhīd, str. 82-83). Žene su imale velikog utjecaja i na Šejhul-Ekbera, Ibn Arebija. Umm Zehra i Fatima Kartabi bint al-Mosna bile su iskušane pripadnice tarikata, žene - salici srčanoga osvjedočenja koje je Ibn Arebi imao prilike susresti u Sevilji. Neprestano ih je pratio i bio im na usluzi. O njihovoj je duhovnoj razini pisao i u svome djelu. Pohvalno je govorio o njihovom sustezanju i suzdržljivosti, o njihovim kerametima (Ebn 'Arabī, Fotūhāt-e Mekkiyye, 1:274; 2:347). Osim toga, prva Ibn Arebijeva supruga, Merjem bint Mohammad ibn Abdun ibn Abdurrahman al- Bedžaji, bila je čestita vjernica, posjednica otkrovenja i osvjedočenja, i prema riječima samog Ibn Arebija imala je izniman utjecaj u njegovoj transformaciji (Ebn 'Arabī, Fotūhāt-e Mekkiyye, 1:278). Mlađa sestra skrušenog i pobožnog šejha Mekinuddina ebu Šudža'a Isfahanija je također od ženā koje su imale zamjetljivog utjecaja na Ibn Arebija i njegovu teorijsku gnozu. Ibn Arebi ju je nazivao „Učiteljem Hidžaza“, „Ponosom ženā“, „Dijademom ženā“ (Ebn 'Arabī, Mohāsere-ye al-abrār wa mosāfere-ye al-axbār, 1:444) . Nizama, Mekinuddinova kćerka, koja je bila oličenje bogobojažnosti, smjernosti, lijepih osobina, odmjerenosti i etičkih vrlina svoga doba imala je iznimno snažan utjecaj na Ibn Arebija. Ona je inspirativno djelovala na njega te je kao plod njezina utjecaja nastalo lirsko poetsko djelo Tardžoman al-Ašvak u pohvalu Nizami (Ebn 'Arabī, Tar omānol-ašwāq, str. 9, 83-84). Na temelju svega izrečenog i ova teorija apsolutno nije ispravna niti logična i nema nikakva .uporišta u religijskim tekstovima, Kur'anu Časnom i islamskim predajama

Treća pogrešna teorija: Loše mišljenje o ženskom polu i “smatranje ljubavi prema ženi „prljavom

Neke teorije promoviraju loše mišljenje o ženskom polu u tolikoj mjeri da čak i ljubav prema ženi smatraju segmentom etičkoga prijestupa i pozivaju muškarce na odbacivanje odnosa sa ženskim polom, a usamljeništvo i celibat smatraju svetim. Prema nekim stajalištima ekstremnijim od ovoga u biti se tjelesni odnos smatra nečim „prljavim“ i „pokvarenim“. Samo oni koji cijeli život provedu kao samci dosegnut će duhovne položaje. Njihovi zagovornici iznose tvrdnje da većina ljudi nije u stanju „strpiti se“ na usamljeništvo, da ne mogu kontrolirati tjelesne porive i stoga se mogu odati bludu i održavati odnose sa više ženā. Dakle, bolje je da !se ožene kako bi se ograničili samo na jednu ženu

Od samih početaka islam se uhvatio u koštac sa ovim nepravilnim stajalištem smatrajući ga u potpunosti devijantnim. U islamu je brak svet i predstavlja dio sunneta dok se neženstvo oštro odbacuje. Poslanik, alejhisselam, je kazao: "Brak je moj sunnet, a onaj ko se ne pridržava mog sunneta nije moj." Nadalje je, također, kazao: "Ko se oženi, sačuvao je pola vjere." U islamu je ispoljavanje ljubavi prema ženi dio vjerovjesničke etike. Pečat poslanstva je, također, rekao: „O ljudi, od ovog svijeta volim troje: žene- jer su manifestacija milosti i nježnosti; miomiris i namaz jer je ono svijetlo mojim očima." Prema riječima Bertranda Russella: u svim doktrinama se uočava jedan vid otklona u pogledu tjelesne naklonosti osim u islamu. Islam je za dobrobit društva odredio granice i propise za ovu vrstu naklonosti, ali je nikada nije smatrao „prljavom". Dakle, pretjerivanja u jednom ili drugom pravcu zaslužuju pokudu. Islam zdrav i ispravan odnos među polovima u okvirima šeri'atskih odredbi smatra nužnim i podržava ga

Četvrta pogrešna teorija: Žena je stvorena zbog muškarca

Neki teoretičari iznose pogrešna stajališta da je ženino biće „uvertira“ za egzistiranje muškarca, tj. da je stvorena zbog muškarca

Islamsko stajalište promotrit ćemo na temelju glavnih izvora, a to su Kur'an časni i Poslanikova predaja, te kroz stajališta vjerskih autoriteta. Uzvišeni islam nikada nije ustvrdio ovako nešto. Islam eksplicite govori o krajnjoj svrsi stvaranja muškarca i žene, a to je spoznaja Allaha, dželle šanuhu, i robovanje Njemu. Štaviše decidno se kaže da je sve na zemlji i nebesima, oblaci i vjetar, bilje i životinje stvoreno zbog čovjeka i da mu se potčinjava. Nijednom riječju u Kur'anu Časnom ili u religijskim predajama nije kazano da je žena stvorena zbog muškarca! Osim toga, Kur'an ženu i muškarca smatra odjećom jedno drugoga: „One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća" (Kur'an, Al-Baqara:187). Prema ovome, niti žena, niti muškarac nemaju sporedno ili „kasnije" egzistiranje u odnosu na ono drugo. Oboje predstavljaju jednu zbilju. Od prvog stvaranja Adem, alejhisselam, hazreti Hava i njihovo potomstvo, kroz čitavu povijest ljudskog roda, nijedno od njih nikada nije egzistiralo kroz ono drugo, odnosno na „parazitskoj" ravni. Interesantno je da se u nekim islamskim predajama kaže kako je Adem, alejhisselam, pozvao hazreti Havu: „Dođi k meni", a ona mu odvrtila: „Ne, ti dođi do mene"! I Bog je naredio Ademu da ide za Havom. I upravo otuda datira običaj „prosidbe" žene od strane muškarca .((Man lā Yahzarehu al-faqīh, 3:380

Peta pogrešna teorija: Žena je jedno neminovno zlo i belaj

Nažalost još jedna ponižavajuća teorija o ženi, tom profinjenom i suptilnom biću, provejava kroz povijest, a to je da žena predstavlja jedno neizbježno zlo i belaj i da su muškarci primorani živjeti sa njom. Mnogi muškarci, uprkos svim koristima koje crpe iz ženina postojanja, su je ponižavali i sa krajnjom drskošću su ženu smatrali izvorom svoje zle sudbine i problema. O tome govori veliki broj izreka raširenih u većini zemalja kojima se, nažalost, svjesno ili nesvjesno još više raspiruje vatra na ovu temu

:Analiza

I ova teorija je iz temelja pogrešna stoga što kada Kur'an razmatra pitanje braka on na žene motri kao na one koje muškarčevu srcu daruju smiraj i spokoj: „I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost“ (Kur'an, Al-Rūm:21). Na temelju ajeta postojanje žene je dobrobit za muškarca, a ne zlo po njega. Njeno prisustvo donosi mu smiraj. A to da muškarci i žene trebaju sklapati brak u cilju opstanka ljudske vrste ne može se smatrati nečim lošim da bi se nazvalo „neminovnim belajem“. Koliko li je samo neizrecivosti skriveno u riječima: „One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća“ (Kur'an, Al-Baqara:187).

Ispravno stajalište je da su i žena i muškarac potrebni jedno drugome. U principu, razlike koje su raširene među članovima društva sa jedne strane, i osjećaj o uzajamnoj potrebi, sa druge, vode ka pojavi najosnovnijeg i najrasprostranjenijeg faktora društvenih vezā, odnosa i relacijā a to je uzajamna potreba i na tragu nje uzajamno služenje i pokoravanje, ili bolje rečeno: društvena podrška i saradnja. Svi „služe“ jedni drugima i svi polučuju korist iz uzajamnoga „služenja“; izravno ili neizravno. Uzajamna potreba žene i muškarca jednoga za drugim, i u konačnici, služenje i pokoravanje jedno drugome predstavljaju jedan realitet na razini stvaranja i na društvenoj ravni, kao jedan generalni princip uopćene parnosti u svijetu stvaranja usklađen sa zajedništvom njih dvoga, a nikako ne da jedno predstavlja belaj onome drugome.

.Na temelju kazanoga žena i muškarac se međusobno nadopunjuju

Šesta pogrešna teorija:Žena nema posebnog udjela u rađanju potomstva

U periodu džahilijeta uvriježilo se stajalište da je udio žene u rađanju potomstva bezvrijedan. Arapi džahilijeta, a i neki drugi narodi smatrali su da, kada je o potomstvu riječ, suštinsku ulogu

.ima gen oca, a da je majka poput „posude“ koja u svojoj utrobi čuva i njeguje embrion

:Analiza

Kur'an Časni ne razdvaja udio žene i muškarca u rađanju potomstva i u velikom broju ajeta se kaže: Mi smo vas stvorili od jednog čovjeka i jedne žene. Štaviše, kada Kur'an želi objasniti razine razvoja embriona u maternici majke, na početku upotrebljava izraz „smjesa sjemena“ (Kur'an, Al-Dahr:2), što pokazuje da se ne radi samo o sjemenu muškarca. Sa druge strane, najnovija znanstvena dostignuća su pokazala da je u rađanju potomstva procentualno udio majke veći od 55 %, a udio oca manji od 45 %. Osim ovog „prvotnog miješanja“ gdje je, dakle, za formiranje embriona nužno jajašce žene, od tada će utjecaj oca biti potpuno neizravan što je predmet posebne analize. Čovjekova ličnost se utemeljuje u periodu trudnoće. Na značaj perioda trudnoće ukazao je i Plemeniti Poslanik u ovoj predaji: „ Sretnik je onaj ko postane sretan u nutrini materice i nesretnik je onaj ko postane nesretan u nutrini materice.“ Namjera Poslanikova nije da negira čovjekovu slobodnu volju nego da podsjeti i opomene na važnost perioda trudnoće. Ova je predaja slična predaji u kojoj se kaže da onaj ko osvane, a nije se pobrinuo za potrebe muslimanā nije musliman ili predaji da onaj ko čuje poziv obespravljenog upućen muslimanima za pomoć pa se o njega ogлуši nije musliman. Doista ovakve predaje markiraju kvalitet značenja sadržanog u pojmu musliman, odnosno razinu bliskosti Bogu, a ne suštinu pripadnosti islamu, a na tragu toga je i važnost pružanja pomoći što za svakog muslimana predstavlja oblik posebne dužnosti

Završna riječ

Kratka analiza ovih šest pogrešnih teorija i veliki broj izreka negativnog naboja u pogledu žene te specifični pogledi i odnosi koje u sadašnjem vremenu promovira feministički pokret, sve to ukazuje na potrebu jednog dubljeg promišljanja o ženi. Feministički pokret formiran je posrestvom jednog francuskog utopijskog socijaliste, Charlesa Fouriera, u 19. st. te se potom učvrstio na principima „filozofije feminizma“ tako da je sada snažno prisutan na društvenoj sceni. Zanimljivo je da su neke od radikalnijih feministica zloupotrijebile ove pogrešne teorije o ženi. One smatraju da žene imaju veće predispozicije od muškaraca u znanstvenim oblastima, podučavanju i drugim aktivnostima i poslovima. Muškarca, za razliku od žene, smatraju nepotpunom ličnošću. Temelj svjetonazora feministica je da treba ukinuti razlike između uloge i pravā muškarca i žene. U tom smislu tendiraju ka ukidanju institucije porodice budući da ovu instituciju vide kao razlog uspostavljanja razlika u ulogama žene i muža. Neke od feministkinja

čak odbacuju „proživljenje“ jer ga smatraju razlogom vječnoga života muškarca a ne žene! One smatraju da su žene „vječnožive“ već na ovom svijetu jer društvu daruju potomstvo. Sve ove ekstremne krajnosti predstavljaju udarac koji pod znak pitanja stavlja temelj ljudske zbilje, te bi .svaka od njih trebala biti predmetom zasebne analize